

Х

ДО

Г-ЖА ДОБРОМИРА КАРЕВА

ЗАМЕСТНИК-МИНИСТЪР НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА НАЦИОНАЛНИЯ КООРДИНАЦИОНЕН СЪВЕТ

**КЪМ НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА МАЙЧИНО И
ДЕТСКО ЗДРАВЕ 2021-2030**

УВАЖАЕМА Г-ЖА КАРЕВА,

В Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021-2030 (НППМДЗ) е предвидено мониторинг за изпълнението на дейностите по програмата да се извършва чрез:

- ✓ тримесечни отчети, изготвяни от изпълнителите на дейности (лечебни заведения, НЦОЗА, РЗИ);
- ✓ шестмесечни отчети на регионалните координатори от РЗИ;
- ✓ годишен анализ за изпълнението на дейностите по програмата на национално ниво, който се изготвя от НЦОЗА;
- ✓ годишен доклад на националния координатор, който се одобрява от Национален координационен съвет.

Във връзка с това, в качеството ми на национален координатор по програмата, в приложение предоставям на Вашето внимание годишния доклад за 2024 г., изготвен въз основа на анализа на изпълнението на дейностите, предоставен от Националния център по общественото здраве и анализи. Докладът следва да бъде одобрен на заседание на Националния координационен съвет.

С уважение,

Х

Д-Р НЕЛИ ИВАНОВА

Национален координатор по НППМДЗ 2021-2030

ГОДИШЕН ДОКЛАД
ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДЕЙНОСТИТЕ ПРЕЗ 2024 г.
ПО НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА МАЙЧИНОТО И
ДЕТСКО ЗДРАВЕ 2021-2030 г.

от д-р Нели Иванова, национален координатор по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021-2030

Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве (2021-2030) и План за действие за периода 2021-2023 г. са приети с Решение № 333 на Министерския съвет от 09 април 2021 г. Мерките и дейностите за изпълнение на стратегическата цел за подобряване на показателите за майчиното и детско здраве се детайлизират в планове за действие, които се актуализират на тригодишен период. С Решение № № 262 от 4 април 2024 г. беше приет и План за действие за периода 2024-2026 г.

За координация на дейностите по програмата, със заповед № РД-02-182/09.11.2021 г., посл. изм. със заповед № РД-02-158/13.06.2025 г., е създаден Национален координационен съвет (НКС) по майчино и детско здраве. За всяка област са определени регионални координатори, които са служители на съответното РЗИ.

С оглед осигуряване на устойчивост на дейността на съществуващите Здравно-консултативни центрове за майчино и детско здраве към лечебни заведения за болнична помощ, разкрити по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве (2014-2020) и на въведеният масов неонатален слухов скрининг, в изпълнение на *т. 2.2. 2.2. Повишаване на качеството и увеличаване на обхвата на здравни услуги за бременни и деца извън обхвата на задължителното здравно осигуряване* и *т. 2.3. Оптимизиране и разширяване на действащите профилактични и скринингови програми при бременни и деца* от Плана за действие за периода 2024-2026 г., през 2024 г. бяха сключени договори със 102 лечебни заведения за болнична помощ. Договорите са сключени да тригодишен период с цел обезпечаване на изпълнението на дейностите за периода на действие на плана.

През 2024 г. за изпълнението на мерки по ***Приоритет 1. Промоция на здраве, включително в областта на репродуктивното здраве, семейното планиране и детското здраве*** от Плана за действие беше осигурено финансиране за здравно-

информационни и здравно-образователни дейности за промоцията на здраве и превенция на заболяванията за всички РЗИ и за НЦОЗА. В резултат на това във всички области на страната са осъществени редица мероприятия (срещи, беседи, информационни кампании, лекции, обучения и др.) за повишаване на здравната култура в областта на репродуктивното здраве, семейното планиране, бременността, раждането, кърменето и грижите за децата в ранното детство, като част от тях са реализирани в партньорство с други институции и организации (училища за бременни и родители, лечебни заведения, читалища, летни занимални, НПО). Издадени са информационни и здравно-образователни материали по различни теми за промоция на здравето, които са разпространени в училища, детски градини, лечебни заведения за болнична и извънболнична помощ, закупени са материали за участниците в обучения, тренинги, кампании, викторини, състезания. Обхванати са деца, ученици, бременни жени, родители/полагащи грижи за деца, директори и специалисти от детски ясли, детски градини, училища.

В изпълнение на *Мярка 1.3. Подкрепа на родителите за развиване на умения за грижа за недоносените деца и децата с увреждания и специални потребности* в центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания са извършени множество консултации и обучения за подкрепа на родителите в грижите за недоносено дете или дете с увреждане, реализирани са дейности за повишаване на информираността относно ползите от своевременна и комплексна рехабилитация. Подходът при консултиране е индивидуализиран според родителските потребности и в зависимост от нивото на познаване и осъзнатост на проблемите на детето и насочен към мотивиране за активно участие на всички етапи от терапията и рехабилитацията.

Въпреки напредъка в изпълнението на приоритета, в анализа е дадена препоръка за провеждане на ефективни кампании за повишаване на осведомеността на населението, особено в отдалечени региони и сред уязвими групи, за възможностите, създадени по Програмата, с цел улесняване на достъпа и разширяване на обхвата на целевите групи.

Изпълнението на мерките по ***Приоритет 2. Повишаване на качеството и обхвата на медицинските грижи в областта на майчиното и детското здраве*** е на много добро ниво.

С промени в нормативната уредба е разширен обхватът на дейностите за деца и жени, включени в пакета на НЗОК, което дава възможност за по-добро медицинско наблюдение, ранно откриване на заболявания и възможности за навременно лечение. Отчетено е, че все още не се използват достатъчно ефективно възможностите по пакет „Здравни грижи, осъществявани в дома от медицински сестри, акушерки или лекарски

асистенти“, като през 2022 г. са извършени 81 посещения на новородени в дома, през 2023 г. - 167, а през 2024 г. - 153 посещения.

Данните на НЗОК за изпълнението на програмите „Детско здравеопазване“ и „Майчино здравеопазване“ показват, че се запазва тенденцията за повече профилактичните прегледи на деца и бременни при специалисти в извънболничната помощ (педиатри и АГ) в сравнение с профилактичните прегледи, извършени при ОПЛ. В по-голямата част от страната бременните жени избират да бъдат наблюдавани от специалисти по акушерство и гинекология и само в някои региони, където достъпът до специализирана медицинска помощ е затруднен, наблюдението се извършва от ОПЛ.

В резултат на нормативните промени, с които бяха увеличени профилактичните прегледи и пакетът от медико-диагностични изследвания по време на бременността за здравно неосигурени бременни, през 2024 г. се отчита увеличение на обема на тези дейности, съответно подобрение в достъпа до качествена и навременна медицинска грижа за бременните. През 2024 г. са проведени 6 963 прегледа на 3 549 здравно неосигурени бременни жени, при 3 851 прегледа на 2 864 жени през 2023 г. 171 специалисти са отчетели дейност за извършени прегледи на здравно неосигурени бременни по реда на Наредба № 26 от 2007 г., докато през 2023 г. дейност са отчетели 119 специалиста.

С промени в Наредба № 26 от 2007 г. са разширени скрининговите програми, като са включени изследвания за спинална мускулна атрофия, тежки комбинирани имунни дефицити и муковисцидоза при новородени. Целта е повече деца с вродени редки заболявания да бъдат откривани във възможно най-ранен етап, с което да се създаде възможност за навременно лечение и намаляване на усложненията и инвалидизацията засегнатите деца.

Данните за извършените консултации от медицински специалисти, психолози и социални работници в Здравно-консултативните центрове (ЗКЦ) показват ръст и устойчивост в консултативната дейност в ЗКЦ за последните две години като цяло и от отделните специалисти. Със сериозен ръст през 2024 г. и 2023 г. спрямо 2022 г. и 2021 г. е броят на консултациите, проведени от психолози и от социалните работници, и по-незначителен при медицинските специалисти. Проверките на регионалните координатори в ЗКЦ установяват, че изискванията за организацията и изпълнения на дейностите се спазват.

Средно за страната обхватът с неонатален слухов скрининг на новородените за 2024 г. е 93%, като се отчита ръст с 12.6%. Заложеният целеви обхват в програмата за периода до 2030 г. е 95%. По отношение на биохимичния скрининг за бременни за

оценка на риска от раждане на дете с хромозомни аномалии се отчита намаление в броя изследвания, което в известна степен се дължи на по-ниската раждаемост.

Изпълнението на мерките, свързани с укрепването на материално-техническата база на структури по АГ, неонатология и педиатрия в страната, ще бъде реализирано чрез финансиране по Националния план за възстановяване и устойчивост. През 2024 г. е подготвена документацията за обявяването на 3 обществени поръчки за общо над 2 000 бр. медицински апарата по Компонент 1 „Модернизирани системи за педиатрични грижи в страната“. За подобряване на достъпа до качествени медицински услуги за деца, се предвижда за периода 2025 – 2026 г. 20 клиници/отделения в лечебни заведения за болнична помощ в страната да бъдат подкрепени с апаратура.

Продължава да се увеличава броят на децата с увреждания и хронични заболявания, които имат достъп до диагностика, физикална терапия, медицинска и психосоциална рехабилитация в 12-те центъра за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания. В центровете се провежда диагностика, лечение, рехабилитация на деца с увреждания, с вродени аномалии, редки болести, с хронични заболявания, отклонения в нервно-психичното развитие, ДЦП, аутизъм, деца родени с ниско и много ниско тегло, рискови новородени, недоносени деца. Прилагат се и различни видове терапия (ерготерапия, кинезитерапия и др.), логопедична помощ, психологични консултации и помощ, психо-педагогическа и социална рехабилитация, педагогическа подкрепа и др. През 2024 г. са предоставени услуги на деца, за които е изготвен и се изпълнява индивидуален медико-социален план, при 2 672 деца за 2023 г., при 2 279 деца за 2022 г. и 1 648 обслужени деца за 2021 г.

Мерките от **Приоритет 3. Подобряване на компетенциите на медицински и немедицински, работещи специалисти в областта на майчиното и детско здраве** се изпълняват в необходимия обем - разработени са две учебни програми и учебни материали за повишаване квалификацията на медицински и немедицински специалисти от ЦКОДУХЗ и ЗКЦ: за провеждане на сертификационно обучение на специалисти от ЦКОДУХЗ за прилагане на теста Parenting Stress Index за оценка на стреса и стратегиите за справяне при родители на деца с увреждания и за повишаване квалификацията на специалисти от ЦКОДУХЗ и ЗКЦ по въпроси на ранната детска интервенция.

Проведени общо 308 обучения на специалисти от ЦКОДУХЗ, в които са участвали общо 1 016 специалисти (директори, медицински сестри, рехабилитатори, лекари, педагози). Обученията обхващат широк спектър от теми за различни видове заболявания, подходи и методи на работа с децата според спецификата на проблема: програми и подходи за ранна детска интервенция, методи за развитие на общуването при деца с тежки комуникативни нарушения, хранене на деца с неврологични нарушения,

игри и социални умения за деца с аутизъм, терапевтични програми за деца от аутистичния спектър и др.

Разработени са програми и са проведени обучения за повишаване квалификацията на специалисти от детски ясли, общопрактикуващи лекари и педиатри по въпросите на ранното детско развитие, за ранно откриване на затруднения, проблеми и нарушения в развитието при деца в ранна възраст и насочване за ранна интервенция, за оценка/диагностиката, проследяване и скрининг на развитието на деца в ранна възраст, за предоставяните здравни и интегрирани здравно-социални услуги. Проведено е обучение за ОПЛ и педиатри от извънболничната помощ за ранно откриване на затруднения в развитието и аутизъм при деца под 3-годишна възраст.

Разработени са учебни материали за обучителен модул за консултативни умения в сферата на кърменето, който се прилага в обучения за медицински специалисти, организирани от Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи и Национална асоциация „Подкрепа за кърмене“. Разработен е и материал за стратегии за справяне със стреса през бременността и ролята на комуникацията лекар-пациент, в помощ на консултативната практика на специалистите от извънболничната помощ (ОПЛ, АГ).

В изпълнение на **Приоритет 4. Усъвършенстване на механизмите за събиране и анализ на данни, свързани с майчиното и детско здраве** е изготвен анализ на обхвата с профилактични прегледи на децата, посещаващи детски заведения и учениците, по обобщени данни от РЗИ на областно ниво, базирани на постъпилата от ОПЛ информация от извършените основни профилактични прегледи за предходната година, с проследяване на тенденциите. Анализът е включен в Годишния доклад за състоянието на здравето на гражданите и изпълнението на Националната здравна стратегия 2030, в който се съдържа и информация за обхвата с профилактични прегледи на децата и бременните жени по данни на НЗОК.

На базата на извършените от МЗ документални проверки на предоставените от координаторите отчети са дадени конкретни препоръки и указания за отстраняване на констатирани несъответствия.

Използването на базата данни на НЗИС за анализи по различни здравни показатели на недоносените деца, децата с увреждания и децата с хронични заболявания предполага процедурна, техническа подготовка и нормативно регламентиране, като предвиденият за това срок е 2026 г.

Оценката за изпълнението на **Приоритет 5. Развитие на здравни и интегрирани здравно-социални услуги с цел превенция на усложненията при деца с хронични заболявания** също е добра.

С оглед на подобряване на достъпа до качествени и ефективни здравни и интегрирани здравно-социални услуги за деца е изготвена и утвърдена Методика за осигуряване на постоянно медицинско наблюдение и медицинска грижа за деца с трайни увреждания, които се предоставят чрез интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа за деца с потребност от постоянни медицински грижи. В методиката са разписани ангажиментите на лечебните заведения и на интегрираните здравно-социални услуги за резидентна грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи. От НЦОЗА е изготвен анализ на вида, обема и начина за предоставяне на патронажни грижи, в който са дадени препоръки относно разработването на модел на патронажни грижи, който да се приложи на национално ниво и да бъде въведен до края на 2026 г.

Окончателният доклад „Структура, обхват и капацитет на Националната детска болница“, изготвен от IDOM/EIB, е одобрен от министъра на здравеопазването през 2024 г. Цялата информация, свързана с процесите по изграждане на Национална детска болница се публикува на интернет страницата на Здравната инвестиционна компания за детска болница ЕАД, която се актуализира своевременно.

За осигуряването на комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване за деца с хронични заболявания и деца с увреждания, през 2024 г. продължават да функционират 12 комисии за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване на деца с хронични заболявания (диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени неврологични заболявания, вродени хематологични заболявания, детска церебрална парализа и недоносени деца), разкрити в рамките на ЗКЦ към УМБАЛ/СБАЛ в гр. София, Варна, Пловдив и Плевен. Комисиите предоставят високоспециализирани медицински консултации и за годината са изготвили 1 436 индивидуални медико-социални планове, които са съобразени с индивидуалните нужди на всяко дете. Отчетено е намаляване на общия брой, спад с 10.25%, на изготвените индивидуални медико-социални планове от експертните медицински комисии в сравнение с предходната година, с изключение на УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ (с ръст от 33.3%) и СБАЛАГ „Майчин дом“ - София (без съществена промяна в количеството на изготвените планове).

За осигуряване на комплексно медицинско обслужване за деца с увреждания и хронични заболявания през 2024 г. са разкрити два нови ЦКОДУХЗ – в гр. Кърджали и Стара Загора, с което възможностите за предоставяне на палиативни грижи се увеличават. С тях разкритите ЦКОДУХЗ стават общо 12, а центровете които предоставят палиативни грижи - 3. Увеличен е и капацитетът на част от ЦКОДУХЗ, създадени в предходни години - Благоевград, Бузовград, Сливен, Силистра и Хасково.

За повишаване качеството на грижите за деца с увреждания и хронични заболявания и подобряване на условията за предоставяне на качествени услуги, материално-техническата база в ЦКОДУХЗ ежегодно се обновява и осъвременява.

През 2024 г. в 6 от центрoвете са извършени ремонтни дейности. Реновирани са специализираните кабинети и помещения за работа с деца в 4 ЦКОДУХЗ, включително е закупено ново обзавеждане и специализирано оборудване и материали за работа с децата. В ЦКОДУХЗ в гр. Хасково се извършва ремонт на помещения за създаване на нови специализирани кабинети. В ЦКОДУХЗ в гр. Кърджали се извършва ремонт на отделението за специални грижи за деца до 1 година. В 2 ЦКОДУХЗ е извършен ремонт на 3 зали - за кинезитерапия, за дневен престой и за рехабилитация и физиотерапия. Ремонт на общи части е извършен в 3 ЦКОДУХЗ, а в 2 са реновирани външните детски площадки за игра.

За създаване на условия за предоставяне на качествени грижи за децата с увреждания и хронични заболявания през 2024 г. е закупено ново медицинско и немедицинско оборудване за 7 ЦКОДУХЗ, като са закупени 89 бр. апарати, уреди и съоръжения за работа с децата.

Броят на децата, на които е предоставен достъп до качествени здравни грижи и комплексни дейности за профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация в ЦКОДУХЗ, ежегодно се увеличава. През 2024 г. са преминали 3 154 деца, при 1 648 за 2021 г.

Най-много деца (2 754) са преминали през амбулаторния блок за физикална терапия и рехабилитация, като потребителите са с 15,7% повече в сравнение с предходната година. Броят на децата, преминали през стационарния блок, също се е увеличил - с 25,8 % спрямо 2023 г. Увеличение има и на предоставяните оказани специални грижи на деца до 1 година и на децата обхванати с мобилни услуги.

Продължително лечение след проведено активно болнично лечение е проведено на 56 деца, което е 41 % увеличение спрямо 2023 г. Децата, на които са предоставени специализирани палиативни грижи, се запазват като относително стабилен брой. През 2024 г. са 7 (6 за 2023 г.). С 25% е увеличена използваемостта на жилищен блок от деца с придружител. С обучения за поемане на грижата за децата с увреждания и хронични заболявания в семейна среда са обхванати 3 141 родители, което е увеличение с 5,8 % в сравнение с 2023 г.

През 2024 г. продължава тенденцията към устойчивост и развитие на ЦКОДУХЗ, като усилията са насочени към постигане на качество чрез разработването и прилагането на стандарти, повишаване квалификацията на персонала, надграждане на дейностите и усъвършенстване организацията на работа, включително и чрез разработване и

въвеждане на нови програми, подходи за работа, вътрешни и външни супервизии. Разработени и актуализирани са общо 63 стандарта за работа и 79 стандарта, свързани с административна дейност, мониторинг и контрол. Проведени са 256 супервизии на специалисти (лекари, медицински сестри, рехабилитатори, педагози, психолози, логопеди, социални работници) за оказване на професионална и методическа подкрепа на персонала, за екипна работа, превенция на бърнаут синдрома и др.

Управлението на изградените 7 интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа е възложено на ЦКОДУХЗ, като финансирането на дейностите е осигурено от бюджета на МЗ. Осигурен е и необходимият финансов ресурс за дооборудване на центровете за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания и потребност от постоянни медицински грижи и на Центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с високо-рисково поведение и потребност от специални здравни грижи. В тези услуги са предоставени грижи на 40 деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи.

През 2024 г. са предприети мерки за изграждане и на останалите 19 интегрирани здравно социални услуги, като е създадена работна група, която да извърши оглед на подходящи за изграждане на инфраструктура за здравно-социална грижа за деца с увреждания имоти и да изготви проект на документация за провеждане на обществена поръчка за инженеринг (проектиране, строителство и авторски надзор) за изграждане на необходимата инфраструктура.